

GRZEGORZ DOMAŃSKI

WYNIKI BADAŃ ZESPOŁU OSADNICZEGO Z OKRESU PÓŹNOLA-
TEŃSKIEGO I WPŁYWÓW RZYMSKICH W OKOLICY WSI LUBO-
SZYCE, POW. LUBSKO

Badania tegoroczne stanowiły kontynuację prac wykopaliskowych trwających od 1964 r.¹ Skoncentrowano je na eksploracji cmentarzyska w Luboszycach, pow. Lubsko, dążąc do jej całkowitego zakończenia². Poza tym przeprowadzono prace wykopaliskowe na osadzie w Luboszycach (stan 3). Ograniczone możliwości nie pozwoliły na podjęcie w tym roku prac na drugiej osadzie w Luboszycach i osadzie w Jazowie, pow. Lubsko, które rozpoczęto w latach ubiegłych.

Badania cmentarzyska weszły w roku bieżącym w fazę końcową. Objęto nimi trzy części stanowiska (B, C i D). Na stanowisku 1B przebadano w roku bieżącym obszar o powierzchni 244 m², na arach 44, 46, 47 i 37. Odkryto tu 18 grobów z okresu późnolateńskiego i wpływów rzymskich. Wszystkie groby z okresu późnolateńskiego, w liczbie 7, są popielnicowe (ryc. 1). W większości brak dodatkowego wyposażenia oprócz popielnicy i przykrywającej ją misy. Jedynie w grobach nr 106 i 118 odkryto przedmioty metalowe. Szczególnie ten pierwszy jest stosunkowo bogato wyposażony, bo zawiera fragmenty trzech zapinek, klamrę jednodzielną i fragment nieokreślonego przedmiotu żelaznego. Zapinki z obu grobów należą do typów A i B Kostrzewskiego³. Odpowiada to chronologii poprzednio odkrytych grobów, które zawierały zapinki typów A—C (tylko jedna typu E), a więc z najwcześniejszego stopnia okresu późnolateńskiego. Pozostałe groby są jamowe (ryc. 2), co pozwala datować je na okres wpływów rzymskich, gdyż prawie wszystkie zbadane dawniej groby z tego czasu były jamowe. Większość z nich nie zawiera wyposażenia. Jedynym elementem datującym odkrytym w bieżącym roku jest zapinka ty-

¹ Por. G. Domański, *Badania cmentarzyska w Luboszycach, pow. Lubsko, w 1964 roku*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 18: 1966, s. 134/137; tenże, *Sprawozdanie z badań na cmentarzysku w Luboszycach, pow. Lubsko, w 1965 roku*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 19: 1968, s. 386—389; tenże, *Badania wykopaliskowe zespołu osadniczego z okresu późnolateńskiego i wpływów rzymskich koło wsi Luboszyce, pow. Lubsko, w 1966 roku*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 20: 1969.

² Badania wykopaliskowe trwały w roku sprawozdawczym od 1 lipca do 2 września. Prowadzone były w ramach planu badań naukowych Zakładu Archeologii Śląska IHKM PAN we Wrocławiu, pod kierownictwem doc. dr Heleny Hołowiczowej. W badaniach udział wzięli: mgr Irena Tołkin i Adam Szczodrak oraz studentki Uniwersytetu Warszawskiego Urszula Perlikowska i Krystyna Sokołowska. Pracami w terenie kierował autor.

³ J. Kostrzewski, *Die ostgermanische Kultur in Spätlatenezeit*, Leipzig 1919.

Ryc. 1. Luboszyce, pow. Lubsko. Grób 106 w trakcie eksploracji.
Widok z góry

Fot. A. Szczodrak

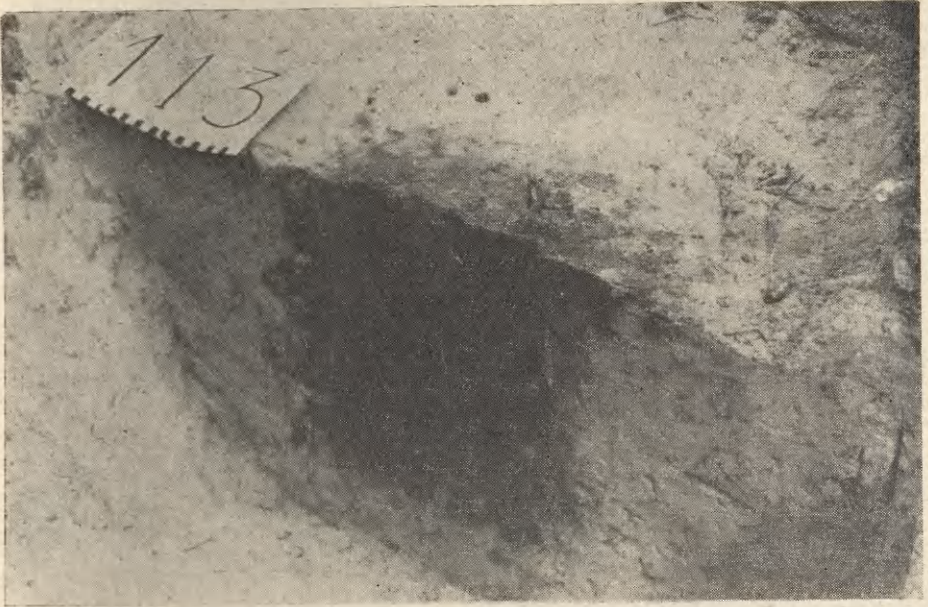
pu 123 Almgrena⁴ z grobu 100. Groby te, znajdujące się przypuszczalnie na peryferiach cmentarzyska, są wyraźnie uboższe od odkrywanych w latach ubiegłych.

W późnolateńskich grobach 108 i 112, w których odkryto naczynia nawiązujące kształtem do okresów wcześniejszych, brak dokładniejszych wyznaczników chronologii (zapinek). Może więc stanowią one ślad najstarszej późnolateńskiej fazy użytkowania tego cmentarzyska. To z kolei pozwala przypuszczać, że możliwe będzie uchwycenie w materiale archeologicznym związków między najpóźniejszą fazą kultury lużyckiej grupy białowickiej a okresem późnolateńskim.

Na stanowisku 1C przebadano obszar o powierzchni 311 m². Odkryto tu dalsze trzy groby ze środkowej fazy okresu wpływów rzymskich (99, 111, 120) oraz kontynuowano, aż do zakończenia, eksplorację odcinka cmentarzyska warstwowego, na który natrafiono w roku ubiegłym. Odkryty tu fragment cmentarzyska warstwowego ma 118 m² powierzchni. Warstwa rozciąga się na obszarze kształtu sercowatego, na północny zachód od skupiska grobów ze środkowej części okresu wpływów rzymskich, lecz nawarstwia się częściowo na groby z okresu poprzedniego (II/III w.). Bezpośrednio pod cmentarzyskiem warstwowym znajduje się tylko grób 111. Różnica poziomów między oboma cmentarzyskami sięga 50 cm. Z układu stratygraficznego wynika, że odkryty w roku ubiegłym krąg kamienny jest współczesny z cmentarzyskiem warstwowym.

Warstwa składająca się z przepalonego piasku z domieszką węgla drzewnych w przeważającej części miała kolor pomarańczowoceglasty, z różnej wielkości

⁴ O. Almgren, *Studien über nordeuropäische Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte*, Leipzig 1923.

Ryc. 2. Luboszyce, pow. Lubsko. Grób jamowy 113

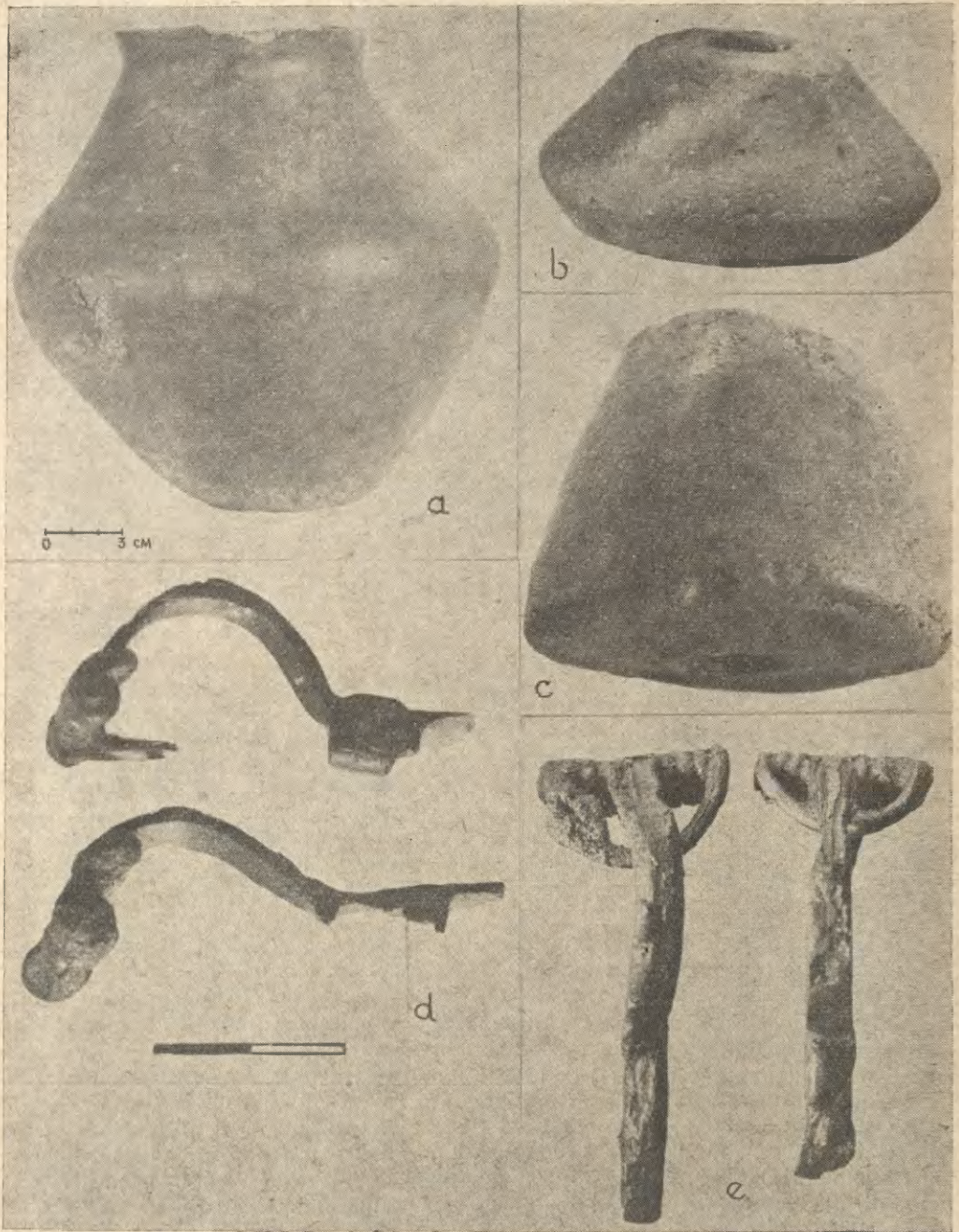
Fot. A. Szczodrak

i kształtu plamami popielatocznymi. Prawie wszędzie występowały w niej ułamki przepalonych kości i ceramiki. W czterech punktach natrafiono na skupiska o czarnym zabarwieniu, w których znaleziono większość materiału ceramicznego, kości, jak i ułamków przedmiotów z innych surowców. W północno-wschodniej części warstwa ma kolor ceglasty i osiąga grubość 40 cm. Składa się ona wyłącznie z piasku. Pod centralną partią tej części warstwy odkryto skupisko ceramiki (z kilku naczyń) i przepalonych kości, które można interpretować jako grób jednostkowy. W odległości około 3 m od tego skupiska, na tym samym poziomie, odkryto duży kubek wypełniony przepalonymi kośćmi, przypuszczalnie także grób jednostkowy.

Opisywany fragment cmentarzyska poza dużą ilością ceramiki dostarczył 310 ułamków lub całych przedmiotów ze szkła i metalu. Znaleziono tu m. in. grot oszczepu, grot strzały (ryc. 4), 2 siekiery żelazne (ryc. 5), nożyce żelazne, 12 noży, 14 zapinek lub fragmentów zapinek (ryc. 3 d, e), 5 sprzączek (ryc. 4 c), 8 żelaznych zawieszek wiaderkowatych, fragment naczynia szklanego.

W jednym ze skupisk na tle prawie czarnej warstwy odkryto wyraźnie odcinający się prostokąt żółtego piasku o wymiarach 22×45 cm (ryc. 6), miąższości 3—4 cm. Znaleziono w nim okucie szkatułki i bogato zdobioną złotą zawieszkę wiaderkowatą (ryc. 4 d). Wskazuje to na możliwość interpretowania tego zarysu jako śladu szkatułki drewnianej. Byłaby to jedna z pierwszych bezspornych przesłanek dla określenia wymiarów tych przedmiotów, tak popularnych w okresie wpływów rzymskich.

Bogaty inwentarz pozwala na stosunkowo precyzyjne określenie chronologii cmentarzyska warstwowego. Z formy należy wnosić, że odkryty obiekt powstał w bardzo krótkim czasie, nie przekraczającym kilku lat. Głównymi wyznacznikami

Ryc. 3. Luboszyce, pow. Lubsko:

a — naczynie z grobu 108; b—e — cmentarzysko warstwowe: b, c — przęśliki gliniane; d, e —
dwie zapinki żelazne (widok z góry i z boku)

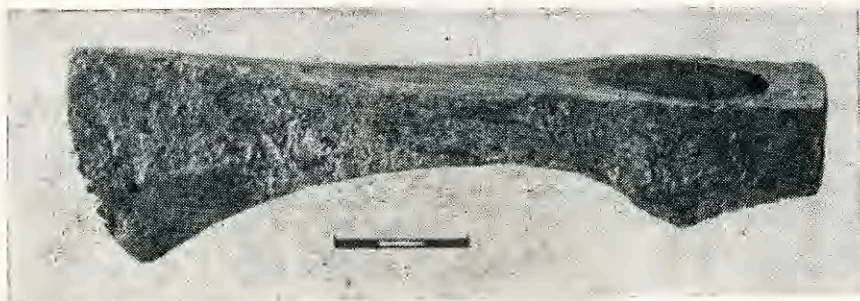
Fot. A. Szczodrak

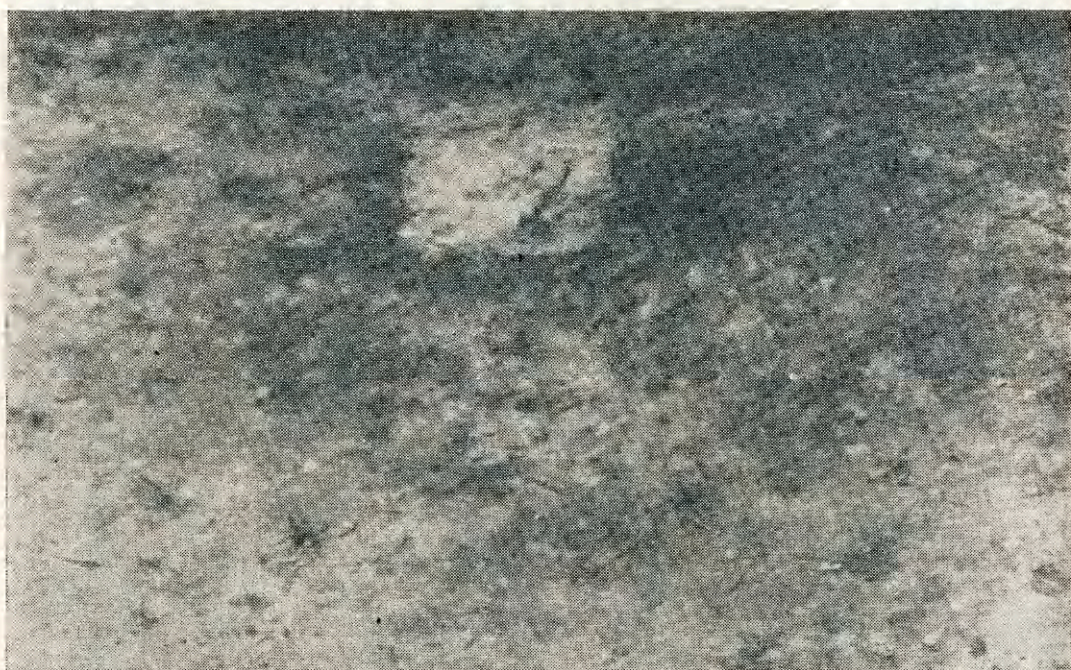
Ryc. 4. Luboszyce, pow. Lubsko. Cmentarzysko warstwowe:

a — trójwarstwowy grzebień kościany; b — grot strzały; c — sprężka żelazna; d — złota zawieszka wiaderkowata (schemat ornamentu i widok z boku)

Fot. A. Szczodrak

Ryc. 5. Luboszyce, pow. Lubsko. Cmentarzysko warstwowe. Siekiera żelazna

Ryc. 6. Luboszyce, pow. Lubsko. Cmentarzysko warstwowe. Ślad szkatułki drewnianej

Fot. A. Szczodrak

chronologii są: ceramika siwa, stanowiąca ponad połowę materiału ceramicznego, liczne zapinki oraz sprzączki ze zgrubiałymi ramami i grzebienie. Większość zapinek należy do odmiany z podwiniętą nóżką. Występują tu zarówno egzemplarze jedno- jak i dwudzielne. Odkryto także fibule pochodne od zapinek z podwiniętą nóżką, zbliżone do typu 175 Almgrena. Wszystkie materiały wskazują w przybliżeniu na ten sam czas, to znaczy na początkową część najmłodszej fazy wpływów rzymskich, czyli na ostatnie dziesiątki lat III wieku i pierwszą połowę IV wieku.

Należy przypuszczać, że przy zakładaniu cmentarzyska jego teren oczyszczono z roślinności. Szczytowa partia piaszczystego wzgórza, na której się ono znajdo-

wało, została więc szybko zniesiona i nawarstwiła się na niżej położone partie cmentarzyska, m. in. i na fragment badany w roku bieżącym. Z tego powodu uległa prawie całkowicie zniszczeniu część cmentarzyska leżąca na szczycie wzgórza, natomiast zachowała się partia położona niżej. Na zachowanie cmentarzyska miały także wpływ późniejsze procesy denudacyjne, które spowodowały zniszczenie najniżej położonej części cmentarzyska, przykrytej najcieńszą warstwą piasku. Zatem zachowanie się fragmentu badanego cmentarzyska warstwowego jest wynikiem splotu wielu różnych przypadków, wskazuje to, że tylko nieznaczna część pierwotnie istniejących cmentarzysk tego typu mogła się zachować do dnia dzisiejszego. Cmentarzyska warstwowo nie przykryte ulegały najprawdopodobniej w krótkim czasie całkowitemu zniszczeniu. Tłumaczy to niewielką liczbę stwierdzonych dotychczas stanowisk tego typu w stosunku do gęstego współczesnego osadnictwa.

Nie można wykluczyć, że na stanowisku 1C znajduje się i drugie miejsce o tak optymalnych warunkach, w którym również zachował się fragment cmentarzyska warstwowego. Przeprowadzone sondáže nie potwierdziły dotychczas tej możliwości, ale również nie pozwoliły na pewne jej odrzucenie. Za istnieniem dalszych odcinków cmentarzyska warstwowego przemawia także odkrycie śladów takiego obiektu na stanowisku ID, w sondażu założonym obok ubiegłorocznego wykopu. W roku ubiegłym odkryto tam kilka ułamków ceramiki siwej i zapinkę z IV wieku⁵. W roku bieżącym zaś fragment warstwy, odkopany dotychczas na powierzchni około 55 m², był jednolicie zabarwiony na kolor pomarańczowy i składał się wyłącznie z piasku. Znalaziono tu kilka fragmentów ceramiki i ułamków przepalonych kości. Grubość tego odcinka warstwy dochodziła do 40 cm.

Badania tegoroczne w zasadzie zakończyły prace wykopaliskowe na znanych partiach tego cmentarzyska, jednak nie rozwiązany do końca problem istnienia dalszych jego fragmentów nakazuje kontynuowanie prac poszukiwawczych, a w perspektywie wykopaliskowych.

W tegorocznym sezonie wykopaliskowym ograniczono do minimum badania dalszych elementów zespołu osadniczego. Przeprowadzono jedynie drobne prace na osadzie z okresu późnolateńskiego w Luboszycach, stan. 3. Odkryto tu fragmenty trzech jam, w tym przypuszczalnie ślad budynku w kształcie prostokąta, o zaokrąglonych rogach i wymiarach 3,10×2,60 m (drugi wymiar niepełny). Osada ta dostarczyła dużej ilości materiału ceramicznego i kości zwierzęcych. Odkryto następny ciężarek tkacki.

Najpierw na wiosnę, a potem w czasie trwania sezonu wykopaliskowego prowadzono na szeroką skalę badania powierzchniowe w dorzeczu rzeczki Werdawy, przepływającej przez Luboszyce. Przeprowadzono je na stanowiskach: 2, 4—6 w Luboszycach, pow. Lubsko, 1—2 w Weletowie, pow. Lubsko, 1—3 w Wierzchnie, pow. Lubsko, 1—5 w Jazowie, pow. Lubsko, 2—3 w Kumiałowicach, pow. Lubsko, 1 w Jeziorach Dolnych, pow. Lubsko, 1—5 w Węglinach, pow. Lubsko, 1 w Brodach, pow. Lubsko i 1 w Kole, pow. Lubsko. Znaczna część z tych stanowisk została odkryta po raz pierwszy, a większość zweryfikowana po raz pierwszy po siedemdziesięciu i więcej latach.

Akcja badań całego zespołu osadniczego, w tym też powierzchniowych, wchodzi w fazę końcową.

*Zakład Archeologii Śląska IHKM PAN
we Wrocławiu*

⁵ Por. G. Domański, *Badania wykopaliskowe...*

GRZEGORZ DOMAŃSKI

RESULTS OF FURTHER RESEARCH OF A HABITATION COMPLEX FROM THE LATE LA TÈNE AND ROMAN PERIOD AT LUBOSZYCE, DISTRICT OF LUBSKO

The excavations, which begun in 1964, were continued in 1967 and revealed a further 22 graves (the total number of burials being now 120). The features explored in this season included 7 urn graves from the first phase of the late La Tène period and 15 burials of the Roman period dating from the second half of the 2nd and the first half of the 3rd century. Two sections of a cemetery with scattered cremations were explored. The layer mostly orange in colour with dark spots was about 40 cm thick and contained fragments of charred bones and potsherds. The first section of 118 sq. m revealed four concentrations which were marked by a darker colour and contained the bulk of all finds. The second section of 55 sq. m, not yet fully explored, yielded only few pieces of bones and pottery. Apart from pottery, the finds from the first section consisted of 310 glass and metal objects either complete or fragmentary. They included 14 brooches, 2 iron axes, an iron spearhead, an iron arrowhead, iron shears, 13 knives, 9 bucket-shaped pendants, casket mountings, a key and many other. On the ground of these finds this feature is assigned to the final decades of the 3rd and the early 4th century.

One of the concentrations discovered on the cemetery revealed a spot of yellow sand, 22 by 45 cm, perfectly distinguishable from the black background. It contained casket mountings and a pendant of gold. Probably these are the traces of a wooden casket.

Small-scale excavations were continued of a late La Tène habitation site at Luboszyce (site 3). The discoveries included traces of three features and a large amount of pottery. Surface examinations were carried out on 24 sites in the basin of a small river (Werdawa) which flows through Luboszyce.